

І.І. Корольова,
Херсонський державний університет,
Україна

Моніторинг професійної підготовки майбутніх фахівців освітньої галузі

Сучасний стан українського суспільства, його демократизація й інтеграція у європейське і світове співтовариства потребують зміни пріоритетів професійної підготовки сучасного студента в умовах вищої школи. Представники наукової спільноти наголошують, що сьогодення потребує не просто вдосконалення професійної підготовки, а й загальнокультурний розвиток особистості, який забезпечує високий ступінь творчої активності, професійної компетентності, мобільності й адаптивності до виробничих і соціальних вимог, що швидко змінюються [3, с. 94-99]. Тому утвердження нової парадигми освіти зумовлює зміну підходів до формування особистості майбутнього фахівця. Вище зазначене вказує на потребу у формуванні професіонала, компетентного у своїй галузі, активного, творчого, водночас і конкурентноспроможного.

В багатьох працях учених висвітлюється питання професійної підготовки майбутніх фахівців в різних аспектах, зокрема в педагогічному (А.Алексюк, І. Зязюн, В.Кузь, Н. Ничкало, О.Пошетун, Н.Слюсаренко та ін.), в психологічному (Б. Ананьєв, Л. Занков, Н. Кузьміна, А. Маркова, В. Крутецький та ін.). Широко розробляється питання щодо формування професійної компетентності фахівців різних спеціальностей (В.Жукова, К. Каткова, Т.Ткаченко та ін.).

У новій редакції Закону України «Про вищу освіту» зазначено, що професійну підготовку необхідно здійснювати на високому науково-теоретичному і методичному рівні, «розвивати в осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах, самостійність, ініціативу, творчі здібності» та ін. [4, Стат. 58]. У зв'язку із цим особливого значення у підготовці майбутніх фахівців в умовах реформування освітньої сфери набуває моніторинг їх професійної підготовки.

У процесі моніторингу професійної підготовки студентів вищого навчального закладу можна виділити такі рівні: державний, регіональний, університетський, факультетський, кафедральний. Показники моніторингу результатів навчальної діяльності впливають: на підвищення рівня формування професійної компетенції майбутніх фахівців, відсоток випускників, що вступають до аспірантури, особисті досягнення студентів тощо.

Зазначимо, що під час організації професійної підготовки у вищому навчальному закладі використовуються як традиційні, так і інноваційні педагогічні технології. Як зазначає В. Беспалько, «Кожна діяльність може бути або технологією, або мистецтвом. Мистецтво базується на інтуїції, технологія – на досягненнях науки. З мистецтва все починається, технологією – закінчується, щоб потім все розпочати спочатку» [2, с. 5].

Слово «технологія» (грецьк. *techne* – мистецтво, майстерність; *logos* – наука, поняття, учення) означає сукупність методів обробки, виготовлення, зміни стану, властивостей, форми матеріалу, що здійснюються під час виготовлення продукції. У виробничому процесі означає систему запропонованих наукою засобів, способів і алгоритмів, застосування яких забезпечує наперед визначені результати діяльності, гарантує отримання продукції заданої кількості і якості [1]. Тому на думку В.Беспалько педагогічна технологія — це змістовна техніка реалізації навчального процесу, який повинен забезпечувати якісну професійну підготовку майбутніх фахівців, здатних до виявлення ініціативності, самостійності, творчості.

Творчість, майстерність, мистецтво – це провідні складники високої якості будь-якої конструктивної діяльності. Вагомим інструментом педагогічної діяльності є педагогічне спілкування, що повинно викликати у вихованців прагнення до навчання, творчості.

При цьому важливим моментом є здатність педагога передбачати результати своєї діяльності. Адже за твердженням Є. Клімова, лише ту активність суб'єкта доцільно називати працею, що характеризується свідомим передбаченням соціально-ціннісного результату, обов'язковості досягнення поставленої мети, пристосуванню, удосконаленню й створенню знарядь праці та її засобів, а також усвідомлення міжособистісних виробничих відносин [5, с. 61–68].

А. Маркової звертає увагу на те, що праця педагога є системою, котра має триєдину структуру: педагогічна діяльність, педагогічне спілкування й особистість. Вони повною мірою виявляються в трудовому процесі, результатом якого є навченість та вихованість учня [8].

Певної точки зору дотримується Н. Кузьміна, на її думку, праця вчителя є системою дій, спрямованої на досягнення професійних цілей для виконання низки задач. Професійне завдання в праці педагога відрізняє від інших та обставина, що воно має безліч способів розв'язання, завдяки чому виявляється індивідуальний стиль педагогічної діяльності [7]. Умовою, що дає змогу педагогу вільно й обґрунтовано добирати ці засоби праці, А. Маркова вважає володіння «варіативною методикою» [8], завдяки чому стає можливим застосування декількох способів виконання одного й того ж самого завдання педагогічної діяльності. Тому, зважаючи на зазначене, професійну підготовку слід здійснювати на основі системного підходу.

Підготувати фахівця з такими здатностями та вміннями можливо за умови безпосереднього залучення до активної педагогічної діяльності під час виробничої практики, що складається з модулів фахової та виховної діяльності. Виробнича (педагогічна) практика з виховної роботи займає важливе місце в системі підготовки майбутнього вчителя. Вона являє собою органічну складову навчально-виховного процесу вузу, забезпечуючи поєднання теоретичної підготовки студентів з психолого-педагогічних дисциплін з їх практичною діяльністю в школі. Практика відіграє системоутворюючу роль серед усіх форм навчальної діяльності студента у вузі, дозволяє засвоїти, проявити та передати одержані знання з педагогіки та методики виховної роботи, психології та

педагогічної майстерності, а також збагатити і відкоригувати їх. Вона забезпечує безперервність та послідовність формування вмінь та навичок, професійне становлення майбутнього педагога.

Протягом виробничої (педагогічної) практики студенти-практиканти самостійно проводять різні види занять з учнями, знайомляться з роботою вчителя по спеціальності, приймають участь в навчально-виховній роботі з учнями та методичній роботі вчителів, виконують роль класного керівника, беруть участь в підготовці і проведенні батьківських зборів, в роботі шкільних університетів педагогічних знань для батьків, виконують психолого-педагогічні дослідження особистості учня та учнівського колективу тощо.

В цілому зміст діяльності студентів в ході цієї практики наближений до реальної професійної діяльності вчителя. Виконання завдань практики контролюється та корегується. Висувається ряд вимог до завдань, зокрема до змісту методичної розробки виховного заходу, що є дієвим засобом поглиблення, закріплення й контролю знань. Студент обирає тему виховного заходу і здійснює психолого-педагогічне обґрунтування форми виховного впливу під час проходження виробничої практики. Подає означену методичну розробку на попереднє узгодження та перевірку методисту кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту.

Підготовка студентами методичної розробки виховного заходу базується на вивченні теорії та методики організації виховної роботи у загальноосвітніх закладах. Викладення матеріалу методичної розробки повинно складатися відповідно таких етапів: підготовчого (психолого-педагогічне обґрунтування форми виховного впливу), основного (виклад розгорнутого сценарію виховного заходу), підсумкового (самоаналіз проведеного виховного заходу).

Під час написання методичної розробки студент має проявити творчий підхід до підготовки, проведення та аналізу виховного заходу, визначити особливості взаємодії класного керівника з учнем та учня з учнівським колективом.

Виходячи з цього методична розробка виховного заходу оцінюється з урахуванням таких позицій:

- якість психолого-педагогічного обґрунтування форми виховного впливу;
- відповідність змісту сценарію виховного заходу його темі;
- обґрунтованість основних положень самоаналізу проведеного виховного заходу;
- аналіз недоліків під час проведення виховного заходу;
- повнота та змістовність висновків;
- наявність в сценарії виховного заходу списку використаних джерел;
- наявність додатків;
- дотримання правил оформлення роботи.

Певні вимоги висуваються до складання студентами психолого-педагогічної характеристики на учня, яка базується на вивченні та проведенні психологічних методик з дослідження особистості учня, узагальненні результатів спостережень, бесід, анкетування тощо. Викладення матеріалу в

характеристиці не повинне бути занадто теоретизоване, має бути орієнтоване на аналіз результатів психолого-педагогічного дослідження. Під час написання характеристики студент має не лише систематизувати фактичний матеріал, але проявити творчий підхід до аналізу та визначення пропозицій щодо взаємодії вчителя з учнем та учня з учнівським колективом. Необхідною умовою характеристики є наведення у додатках результатів проведених психологічних методик з конкретними математично-статистичними розрахунками. Відповідно до вимог певної методики мають бути побудовані схеми, графіки, матриці, таблиці тощо, що ілюструють основні результати психолого-педагогічного дослідження особистості учня, на які є посилання в тексті характеристики. Кожна з представлених методик повинна містити відповідні висновки.

Тому характеристика оцінюється з урахуванням таких позицій:

- логічність викладу результатів дослідження та їх аналізу;
- якість аналізу й узагальнення результатів психолого-педагогічного дослідження особистості учня;
- обґрунтованість рекомендацій щодо взаємодії вчителя з учнем та учня з учнівським колективом;
- повнота та змістовність висновків;
- наявність додатків (опрацювання результатів психологічних методик);
- дотримання правил оформлення роботи.

Під час складання психолого-педагогічної характеристики на учнівській колектив студент обирає об'єкт дослідження (учнівський колектив певної ланки школи) і здійснює його психолого-педагогічне дослідження під час проходження виробничої практики. Зміст характеристики психолого-педагогічної характеристики на учнівській колектив ґрунтується на вивченні та проведенні психологічних методик з соціометричного, страто метричного, ціннісноорієнтаційного, поведінкового дослідження соціальної групи, узагальненні результатів спостережень, бесід, анкетування тощо. Під час написання характеристики студент має не лише систематизувати фактичний матеріал, але проявити творчий підхід до аналізу та визначення пропозицій щодо взаємодії вчителя з учнівським колективом, його органами самоврядування, громадськими установами, творчими колективами тощо.

У тексті обов'язково повинні бути посилання на результати психологічних методик, спостережень, бесід, анкетування тощо, які викладено у додатках..

Додатки повинні містити результати проведених психологічних методик з конкретними математично-статистичними розрахунками. Відповідно до вимог певної методики мають бути побудовані схеми, графіки, матриці, таблиці тощо, що ілюструють основні результати психолого-педагогічного дослідження учнівського колективу, як соціальної групи, на які є посилання в тексті характеристики. Кожна з представлених методик повинна містити відповідні висновки.

Характеристика оцінюється з урахуванням таких позицій:

- логічність викладу результатів дослідження та їх аналізу;

- якість аналізу й узагальнення результатів психолого-педагогічного дослідження учнівського колективу;
- обґрунтованість рекомендацій щодо взаємодії вчителя з учнівським колективом та його органами самоврядування, співпраці колективу із громадськими установами, творчими колективами та ін.;
- повнота та змістовність висновків;
- наявність додатків (опрацювання результатів психологічних методик);
- дотримання правил оформлення роботи [6].

Отже, моніторинг результатів підготовки майбутніх педагогів сприяє виявленню факторів, які пов'язані з особливостями процесу навчання або організації виробничої практики, та забезпечує професійному становленню студентів, розвиток у майбутніх фахівців педагогічних здібностей та навичок педагогічної та науково-дослідницької діяльності.

Розглянуте питання потребує подальшого вивчення щодо моніторингових досліджень професійної підготовки за певним фахом та спеціалізацією.

Література:

1. Алфімов Д. В. Структурно-змістовний компонент поняття технології / Д. В. Алфімов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://alma-mater.luguniv.edu.ua>.
2. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии / В. П. Беспалько. – М. : Педагогика, 1990. – 184 с.
3. Доброскок І. Підвищення професійної компетентності студентів вищих навчальних закладів як необхідна умова їх готовності до майбутньої професійної діяльності : Науковий вісник Чернівецького університет [«Педагогіка та психологія»] / І. Доброскок. – Чернівці : Рута, 2008. – С. 94–99. – (Вип. 363).
4. Закон України про вищу освіту, 2014 / [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu>.
5. Климов Е. А. Введение в психологию труда : [учебное пособие для вузов по спец. «Психология»] / Е. А. Климов. – М. : Изд-во МГУ, 1988. – 197 с.
6. Корольова І.І. Моніторинг результатів освітньо-наукового процесу у ВНЗ: [навчально-методичний посібник]/ І.І. Корольова, В.С. Блах. – Херсон: ХДУ, 2013. – 112 с.
7. Кузьмина Н. В. Формирование педагогических способностей / Н. В. Кузьмина. – Л. : Изд-во Ленинградского ун-та, 1969. – 98 с.
8. Маркова А. К. Психология труда учителя : [книга для учителя] / А. К. Маркова. – М. : Просвещение, 1993. – 192 с.

Корольова, І. І. Моніторинг професійної підготовки майбутніх фахівців освітньої галузі [Текст] / І.І. Корольова // Педагогические основы становления

субъектности в образовательном пространстве: проблема, поиск, решение : сб. науч. труд. участников Междунар. науч.-практ. конф. / под ред. Р. К. Серёжниковой (г. Биробиджан, 29 октября 2014 г.). – Биробиджан, 2014. – С.193-196.